

PROGRAM IZOBRAŽEVANJA SODNIKOV O KONKURENČNEM PRAVU EU

PRVI SEMINAR O KONKURENČNEM PRAVU ZA SODNIKE

Praktični problemi zasebnopravnega uveljavljanja antitrusta

mag. Matej Kavčič, odvetnik
matej.kavcic@krb.si

Vsebina

- uvod
- javnopravno in zasebnopravno uveljavljanje varstva konkurence
- značilnosti konkurenčnopравnih primerov
- stanje in aktivnosti Evropske komisije za izboljšanje učinkovitosti zasebnopravnega uveljavljanja varstva konkurence v EU
- pravne in postopkovne ovire
- zasebnopravno uveljavljanje konkurence v RS
- posebej o določanju škode v konkurenčnih postopkih

Javnopravno in zasebnopravno uveljavljanje varstva konkurence

- konkurenca v EU/RS uživa posebno javnopravno varstvo
- Pogodba o delovanju Evropske unije in sekundarni viri:
  - 101. člen PDEU (prej 81 člen PES): prepoved omejevalnih sporazumov
  - 102. člen PDEU (prej 82. člen PES): prepoved zlorabe prevladujočega položaja
  - Uredba Sveta (ES) št. 1/2003 o izvajanju pravil konkurence iz členov 81 in 82 Pogodbe
  - Uredba ES o združitvah
- Ustava RS in slovenski sistemski zakon za varstvo konkurence ZPOmK-1
  - 74. člen Ustave RS prepoveduje ravnanja, ki v nasprotju z zakonom omejujejo konkurenco
  - 6. člen ZPOmK-1: prepoved omejevalnih sporazumov
  - 9. člen ZPOmK-1: prepoved zlorabe prevladujočega položaja
  - 11. člen: prepoved "omejevalnih" koncentracij

Javnopravno in zasebnopravno uveljavljanje varstva konkurence

- temeljni postopki varstva konkurence v javnem interesu
  - postopek pred Evropsko komisijo
  - postopek pred Uradom RS za varstvo konkurence
  - široka preiskovalna pooblastila
- drugi postopki
  - kazenski postopek v RS - zloraba monopolnega položaja (225. člen KZ-1)
  - postopki pred sektorskimi regulatorji v reguliranih sektorjih: *ex ante* varstvo konkurentov (npr. telekomunikacije, poštna storitve, ...)
- uveljavljanje pravil konkurence kljub širokim preiskovalnim pooblastilom relativno neučinkovito
- razlogi: problem detekcije protikonkurenčnih ravnanj, omejenost kadrovskih in finančnih virov

Javnopravno in zasebnopravno uveljavljanje varstva konkurence

- javnopravno varstvo konkurence ni namenjeno neposrednemu varstvu konkurentov niti neposrednemu varstvu potrošnikov
- tržni subjekti in posamezniki zaradi podjetniškega omejevanja konkurence lahko zahtevajo neposredno sodno varstvo: odškodnina, ničnost, ugovori
- pravica do nadomestila škode zaradi kršitev prava varstva konkurence je priznana v komunitarnem pravu
  - vodilna primera: Zadeva C-453/99, *Courage in Crehan*, [2001] Recueil, str. I-6297, in združeni zadevi C-295–298/04, *Manfredi*, [2006] ZÓdl., str. I-6619
- izrecno pravno podlago za vložitev odškodninskega zahtevka zaradi kršitve prava varstva konkurence v RS predstavlja določba 62. člena ZPOmK-1 (prej 44. člen ZPOmK)

Javnopravno in zasebnopravno uveljavljanje varstva konkurence

- posamezniki z uveljavljanjem zasebnopravnega varstva konkurence zasledujejo zasebni interes
- uveljavljanje zahtevkov zaradi kršitve konkurenčnega prava ima za posledico tudi uveljavitev pravil konkurence
- dopolnitev sistema javnopravnega uveljavljanja konkurence
- sistemska vloga zasebnopravnega uveljavljanja konkurence:
  - povrnitev škode oškodovancem
  - odvzem (vsaj dela) ekonomske koristi kršiteljem
  - detekcija protikonkurenčnih ravnanj
  - odvračilni učinek
- možnosti zlorabe zasebnopravnega varstva konkurence – varstvo neučinkovitih tržnih subjektov, pridobitev poslovnih skrivnosti

Zasebnopravno uveljavljanje konkurence v EU: stanje in aktivnosti Evropske komisije za izboljšanje učinkovitosti

- primeri zasebnopravnega uveljavljanja varstva konkurence v EU/RS so redki (trend – povečanje zahtevkov)
- razlogi za neučinkovito zasebnopravno uveljavljanje konkurence (EU)
- posebnosti konkurenčnopravnih primerov
- pravne in postopkovne ovire
- neustreznost pravnega okvira za učinkovito reševanje konkurenčnopravnih primerov
- aktivnosti Evropske komisije
  - cilj: zagotovitev učinkovitega pravnega okvira za učinkovito uveljavljanje odškodnin zaradi kršitve konkurenčnega prava
  - sprožitev razprave v državah članicah 2005: Zelena knjiga o odškodninskih tožbah zaradi kršitve protimonopolnih pravil ES, COM(2005) 672 konč.;
  - usmeritve Evropske komisije 2008: Bela knjiga o odškodninskih tožbah zaradi kršitve protimonopolnih pravil ES, COM(2008) 165 konč.;

Zasebnopravno uveljavljanje konkurence v EU: značilnosti konkurenčnopравnih primerov

- strokovna zahtevnost / multidisciplinarnost
  - poznavanje specifik posameznega sektorja
  - aplikacija konkurenčnopравnih pravil
  - poznavanje protitrustovske ekonomije in aplikacijskih metod
- obseg / omejitve virov
- visoki stroški priprave zahtevkov
- pravna negotovost
  - abstraktne opredelitve prepovedanih ravnanj
  - pomanjkljiva sodna praksa (uspeh v pravdi negotov)
- strah pred povračilnimi ukrepi
  - težke posledice kršitev pravil konkurence (visoki zahtevki, ničnost, ugled, globa...)

Zasebnopravno uveljavljanje konkurence v EU: pravne in postopkovne ovire

- zavezujoči učinek odločitev nacionalnih organov za konkurenco
  - odločitev Evropske komisije glede kršitev členov 101 in 102 PDEU zavezuje nacionalna sodišča držav članic
  - takšna ureditev v nekaterih državah članicah ne velja za odločitve nacionalnih konkurenčnih organov glede kršitev členov 101 in 102 PDEU
  - *stand-alone* (de novo) / *follow-on* (free riding) primeri
  - priporočila EK: vezanost civilnih sodišč na pravnomočno odločitev organov za varstvo konkurence (odločitev ne sme biti v nasprotju); vezanost na dejanski stan zadeve in stranke
- dostop do dokazov, dokazni standardi in dokazovanje krivde
  - visoki dokazni standardi v posameznih državah članicah
  - dokazovanje krivde kršitelja
  - priporočila EK: razkritje inter partes (kategorije dokazov), procesne sankcije, domneva krivde

Zasebnopravno uveljavljanje konkurence v EU: pravne in postopkovne ovire

- odškodnina
  - dokazovanje obstoja in višine odškodnine je kompleksno, ni uveljavljenih metod za izračun škode
  - predlogi in ukrepi EK: kodifikacija obstoječega prava skupnosti, sprejem smernic za ocenjevanje škode v odškodninskih tožbah zaradi kršitve člena 101 ali 102 PDEU
- prenos povečanih stroškov (*passing-on*)
  - možnost obrambe z zatrjevanjem prenosa povečanih stroškov zmanjšuje vzpodbudo za sprožitev zasebnopravnih konkurenčnih postopkov
  - možnost uveljavljanja odškodnine s strani posrednih kupcev (neposredni oškodovanci)
  - Predlog EK: domneva celotnega prenosa povečanih stroškov na posredne kupce

Zasebnopravno uveljavljanje konkurence v EU: pravne in postopkovne ovire

- zastaranje
  - zastaralni roki predstavljajo oviro za učinkovito uveljavljanje pravic žrtev
  - začetek zastaralnih rokov
  - dolgotrajnost postopkov pred EK in nacionalnimi organi za varstvo konkurence
  - predlogi EK: trajajoče kršitve – začetek teka roka ob prenehanju kršitve, seznanitev s kršitvijo in škodo; nov zastaralni rok v trajanju najmanj dve leti po zaključku zadeve pred nacionalnim organom za varstvo konkurence
- stroški
  - skupna višina stroškov, trajanje postopkov, načelo kdor izgubi – plača, sodne takse
  - priporočila EK: postopki mirnega reševanja sporov, posebna ureditev sodnih taks, odstop od pravil za povrnitev stroškov v upravičenih primerih
- kolektivna pravna sredstva (skupinsko uveljavljanje zahtevkov)

Zasebnopravno uveljavljanje konkurence v RS: trenutni status, posebnosti in trend

- zasebnopravno uveljavljanje varstva konkurence v RS neučinkovito
- razlogi za neučinkovito zasebnopravno uveljavljanje konkurence v RS podobni razlogom v EU
- posebnosti konkurenčnopравnih primerov v RS
  - relativno kratko obdobje delovanja tržnega gospodarstva (informiranost tržnih subjektov)
  - pravna negotovost (splošne opredelitve prepovednih ravnanj, netransparentna politika konkurence, pomanjkljiva sodna praksa)
- spremembe/trend
  - ZPOmK-1 vzpodbuja zasebnopravno uveljavljanje konkurence
  - povečanje števila konkurenčnopравnih zahtevkov
  - izboljšanje transparentnosti konkurenčne politike
  - hiter razvoj sodne prakse
  - izpostavljeni sektorji: regulirani sektorji (telekomunikacije, poštne storitve, ...)
  - nevarnost kvalifikacije običajnih tržnih ravnanj kot protikonkurenčnih ravnanj

Zasebnopravno uveljavljanje konkurence v RS:upoštevanje priporočil Evropske komisije v RS

- dostop do dokazov, dokazni standardi in dokazovanje krivde
  - ni možnosti zahtevati kategorije dokazov (227. člen ZPP)
- prenos povečanih stroškov (*passing-on*)
  - ni določene domneve o prenosu vseh stroškov na posrednega uporabnika
- zastaranje
  - nov zastaralni rok v trajanju najmanj dve leti po zaključku zadeve pred nacionalnim organom za varstvo konkurence ni določen
- stroški
  - sodne takse, posebna pravila za stroške
- kolektivna pravna sredstva
  - reprezentativne in kolektivne tožbe niso mogoče, sosporništvo

Zasebnopravno uveljavljanje konkurence: posebej o določanju škode v konkurenčnih postopkih

- pojavne oblike škode:
  - višje cene (*overcharge*) – kartelni dogovori, zloraba prevladujočega položaja (nepoštene cene)
  - prenizke nakupne cene (*undercharge*) – nabavni kartel, zloraba prevladujočega položaja
  - izguba tržnega deleža – izključevalna ravnanja – zloraba prevladujočega položaja (cenovna, necenovna), vertikalne omejitve, povračilni ukrepi kartela
- način ugotavljanja škode
  - ugotavljanje hipotetičnega scenarija nekršitve oz. scenarija nasprotnih dejstev
  - izračun višine škode med dejanskim stanjem in scenarijem nekršitve
  - metode za ocenjevanje škode

Zasebnopravno uveljavljanje konkurence: metode za ocenjevanje škode

- primerjalne metode
  - primerjava stanja na trgih – identifikacija razlik med dejanskim in hipotetičnim stanjem nekršitve
  - različni geografski trgi oziroma produktni trgi v določenem časovnem obdobju
  - stanje na prizadetem trgu pred /med /po kršitvi
  - ekonometrične /regresijske analize
  - kombinacije podatkov
- metode finančne analize
  - finančni podatki primerljivih podjetij, stroški udeleženih podjetij, stopnje donosa (povezava s primerjalnimi metodami)
  - stroški proizvodnje, stroški kapitala, marža tržnih udeležencev (povezava z metodami finančnih trgov)
- metode analize tržne strukture
  - tržne interakcije, število in obnašanje tržnih subjektov določajo izide različnih tržnih situacij